

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zbrodnia-katynska/101581,Kazimierz-Skarzynski-W-obronie-prawdy.html>

Pierwsza ekshumacja oficerów WP zamordowanych przez NKWD w Katyniu. Katyń, 16 IV 1943 r. (fot. z zasobu IPN)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Kazimierz Skarżyński. W obronie prawdy

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: BOŻENA WITOWICZ 15.06.2023

Kazimierz Skarżyński to postać niezwykle zasłużona dla sprawy wyjaśnienia Zbrodni Katyńskiej. To on jako sekretarz generalny PCK był członkiem pierwszej delegacji do Katynia w 1943 r. i autorem pierwszego raportu katyńskiego.

Kazimierz Edmund Jan Nepomucen Skarżyński herbu Bończa urodził się 15 grudnia 1887 r. w Kroczewie niedaleko Zakroczymia, w zamożnej rodzinie ziemiańskiej. W domu rodzinnym rozpoczął podstawową edukację, kontynuował ją w gimnazjum w Warszawie, a następnie w gimnazjum oo. jezuitów w Kalksburgu koło Wiednia. W 1907 r. uzyskał tam świadectwo maturalne. Studiował najpierw w Szkole Nauk Politycznych w Paryżu, a następnie w Naczelnym Instytucie Handlowym w Antwerpii, uzyskując w 1910 r. stopień licencjata nauk handlowych.

W 1919 r., po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, Skarżyński wrócił do kraju. W czasie wojny polsko-bolszewickiej walczył jako ochotnik w stopniu kaprała w 203. Pułku Ułanów. Za zasługi wojenne został odznaczony Krzyżem Walecznych. Po zakończeniu działań bojowych został zdemobilizowany. Podjął pracę w koncernie papierniczym „Steinhagen i Saenger”, który zdominował produkcję papieru w II RP.

Służba bez broni

Gdy wybuchła II wojna światowa, Skarżyński, ze względu na wiek, nie został powołany do wojska. Kontynuował pracę w fabryce papieru, która wkrótce została objęta niemieckim zarządem komisarycznym. Nie mogąc brać udziału w czynnej służbie wojskowej, zwrócił się do krewnej, Marii Tarnowskiej, wiceprezes Polskiego Czerwonego Krzyża, z propozycją zaangażowania się w prace tej organizacji. Z jej rekomendacji wszedł w styczniu 1940 r. w skład Zarządu Głównego PCK i objął funkcję sekretarza generalnego.

PCK, działający wówczas pod nadzorem Niemieckiego Czerwonego Krzyża, poszukiwał i gromadził informacje na temat ofiar wojny na terenach III Rzeszy i Związku Sowieckiego, poszukiwał tam polskich jeńców, wysyłał im paczki i przekazy pieniężne, podejmował starania o umożliwienie wyjazdu z ZSRS polskich zesłańców i deportowanych.

Po napaści Niemiec na ZSRS, podpisaniu układu Sikorski-Majski i „amnestionowaniu” Polaków, PCK zintensyfikował poszukiwania cywilów i jeńców, w tym zaginionych oficerów WP więzionych wcześniej w sowieckich obozach jenieckich.

**Członkowie delegacji PCK
podczas pierwszej ekshumacji
oficerów Wojska Polskiego
zamordowanych przez NKWD w
Katyniu. Stoją od lewej:
Kazimierz Skarżyński (sekretarz
Zarządu Głównego PCK,
kierownik delegacji) oraz
członkowie delegacji - rtm.
Ludwik Rojkiewicz i Stefan
Kołodziejski. Katyń, 16 IV 1943 r.
(fot. z zasobu IPN)**

Sprawa Katynia

W lipcu 1941 r., gdy Niemcy zajęli Smoleńszczyznę, zaczęły docierać do nich od mieszkańców informacje o masowych grobach Polaków, jednak wówczas sprawa ta nie wzbudziła ich zainteresowania. Podjęli działania dopiero wtedy, gdy bitwa pod Stalingradem zakończyła się klęską, a front zbliżał się do Smoleńska, widząc w tym:

„możliwość propagandowego wykorzystania odkrycia”.

W marcu 1943 r. na miejsce przybyły niemieckie służby medyczne, lekarze sądowi, sprowadzono sprzęt niezbędny do prac i rozpoczęto ekshumacje. Pierwsze oględziny potwierdziły, że w masowych grobach leżą zwłoki w polskich mundurach. Jednak dopiero, gdy udało się ustalić, że ofiary zostały zamordowane wiosną 1940 r. – a więc gdy Niemców jeszcze tam nie było – i zaistniała szansa udowodnienia światowej opinii publicznej sowieckiego sprawstwa, zdecydowano się ogłosić odkrycie grobów katyńskich. W dniu 13 kwietnia 1943 r. radio berlińskie oficjalnie podało tę wiadomość.

Władze Rzeszy zdawały sobie sprawę, że wszelkie ustalenia na podstawie niemieckich prac ekshumacyjnych mogą być kwestionowane i zdecydowały – dla uwiarygodnienia ich autentyczności – że zostaną one powierzone polskiemu PCK. Pierwsza polska delegacja wyleciała do Smoleńska 15 kwietnia. Wróciwszy do Warszawy, Skarżyński zdał członkom Zarządu PCK relację potwierdzającą niemieckie doniesienia. Po tym sprawozdaniu podjęto ostateczną decyzję o zaangażowaniu się PCK w prace ekshumacyjne. W okresie od 17

kwietnia do 7 czerwca 1943 r. w Lesie Katyńskim ekshumowano zwłoki 4243 polskich oficerów. Opis przeprowadzonych prac Skarżyński zawarł w:

„Sprawozdaniu poufnym o całokształcie udziału Polskiego Czerwonego Krzyża w pracach ekshumacyjnych w Katyniu pod Smoleńskiem za okres kwiecień-czerwiec 1943 r. złożonym na polecenie Zarządu Głównego przez Sekretarza Generalnego Polskiego Czerwonego Krzyża”

z czerwca 1943 r. Był to pierwszy raport katyński, jaki kiedykolwiek powstał.

**Członkowie delegacji PCK,
biorący udział w ekshumacjach w
Katyniu. Od lewej: Jerzy
Wodzinowski, Hugon Kassur,
Stefan Cupryjak, Jan Mikołajczyk,
Stefan Kołodziejczyk, Marian
Wodziński. Katyń, 16 IV 1943 r.
(fot. z zasobu IPN)**

Tułaczka

Jesienią 1943 r. Smoleńsk odbiła Armia Czerwona, a front stopniowo coraz bardziej przesuwał się na Zachód. Z chwilą wejścia Armii Czerwonej na teren Polski Sowietci przystąpili do „zabezpieczania” materiałów katyńskich w posiadaniu PCK oraz poszukiwania (i aresztowania!) świadków i członków delegacji katyńskich, osób pracujących przy pracach ekshumacyjnych i forensycznych, działających jakoby:

„w zмовie z rządem hitlerowskim”.

Sytuacja skomplikowała się, gdy powstałe w lipcu 1944 r. PKWN powołało alternatywny Zarząd Główny PCK pod swoim nadzorem, oskarżając ten dotychczasowy o współpracę z Niemcami, AK i rządem w Londynie. W wyniku cofnięcia po konferencji jałtańskiej przez mocarstwa zachodnie uznania dla rządu w Londynie, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża w Genewie cofnął też uznanie dla dotychczasowego PCK, uznając oficjalnie ten ustanowiony przez PKWN. Praca Skarżyńskiego dla PCK zakończyła się, a jednocześnie zwiększyły się obawy o bezpieczeństwo i zagrożenie ze strony nowych władz.

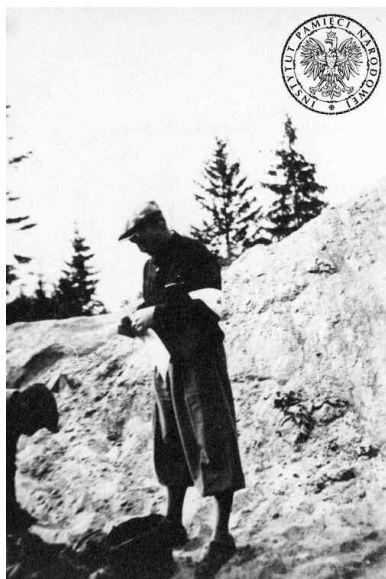
Niemieccy policjanci pełniący wartę przed budynkiem, w którym odbywały się sekcje zwłok ofiar katyńskich. Katyń, 16 IV 1943 r. (fot. z zasobu IPN)

W tej sytuacji Skarżyński podjął potajemne starania o opuszczenie Polski wraz z rodziną. Do decyzji o wyjeździe przyczynił się również fakt, iż w wyniku działań wojennych nieruchomości rodzinne Skarżyńskich zostały zniszczone, a dekret PKWN o reformie rolnej i konfiskacie przez państwo dużych majątków ziemskich pozbawił jego rodzinę resztek dobytku.

10 maja 1946 r. Skarżyński z żoną i dziećmi opuścili nielegalnie Polskę „na francuskich paszportach”. Z Krakowa przez Cieszyn i Pragę dotarli do Norymbergi, a następnie do Paryża. Skarżyński chciał przede wszystkim wyjechać z Europy, gdyż obawiał się, że za „Katyń” może go na kontynencie dopaść sowiecka agentura. Zdecydował się wraz z żoną i dziećmi na wyjazd do Kanady. Dotarli tam na początku 1947 r.

Skarżyński w wieku 60 lat musiał na obczyźnie budować swoje życie od nowa. Otrzymał pracę zarządcy rancza Kisbey w prowincji Saskatchewan. Latem 1951 r. Skarżyńscy przenieśli się do Calgary, a on został zatrudniony w biurze kompanii *Credit Foncier* jako inspektor w dziale kredytów hipotecznych. Pracował tam do

przejścia na emeryturę w 1962 r. w wieku 75 lat.

Rtm. Ludwik Rojkiewicz, członek delegacji PCK, ogląda dokumenty wydobyte z grobów katyńskich. Katyń, 16 IV 1943 r. (fot. z zasobu IPN)

Dać świadectwo

18 września 1951 r. amerykańska Izba Reprezentantów powołała tzw. Komisję Maddena, która postawiła sobie za zadanie:

„przeprowadzenie pełnego i wyczerpującego śledztwa w sprawie masakry w Katyniu – międzynarodowej zbrodni popełnionej na żołnierzach i cywilnych obywatelach Polski na początku II wojny światowej”.

W ciągu dziewięciu miesięcy śledztwa Komisja zebrała zeznania niemal 300 świadków, w tym m.in. Kazimierza Skarżyńskiego (zeznawał 14 marca 1952 r. w Chicago).

W raporcie końcowym Komisja obarczyła sowieckie NKWD bezsprzeczną winą za Zbrodnię Katyńską i zaleciła

postawienie Sowietów przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości, jednak nie zostało ono zrealizowane. Mimo dużych oczekiwań ze strony Polaków sprawa ostatecznie skończyła się niczym. Także dla Skarżyńskiego brak rezultatów komisji Maddena był ogromnym zawodem. Nadal czuł się odpowiedzialny, jako jedyny były członek Zarządu Głównego PCK przebywający za granicą, za głoszenie świadectwa prawdy w sprawie katyńskiej. Publikował liczne prace na ten temat, wygłaszał odczyty. Zmarł 10 czerwca 1962 r. w Calgary po półrocznej ciężkiej chorobie.

W 1989 r. w „drugim obiegu” ukazał się niewielka książeczka pt. „Katyń. Raport Polskiego Czerwonego Krzyża” opatrzona autorstwem Skarżyńskiego. Tego samego roku doczekała się ona oficjalnej polskiej publikacji.

13 kwietnia 1990 r., w 50. rocznicę mordu, władze ZSRS oficjalnie przyznały się do jego dokonania.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ